

LUMEN
 Tallinna Prantsuse Lütseumi
 Kultuurringi ajakiri.

Juhatuseteateid,

Selle numbriga lõpeb Lumeni esimene aastakäik. Sügisel järgneb talle teine, loodetavasti parem ning täielikum. Ja hakkab ilmuma neli korda kooliaastas, üks number igas semestris, millele lisanduksid vajaduse korral veel erinumbrid.

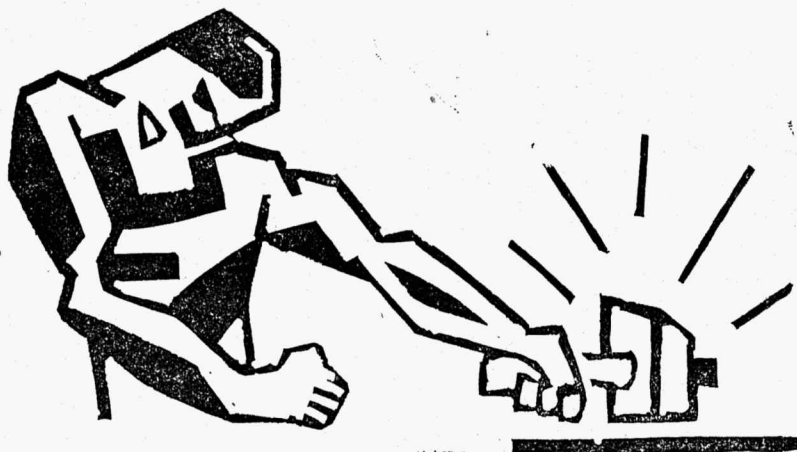
Üksiknumbri hinnaks jääb 20 senti, aastatellimise hinnaks 70 snt.

* * *

Kirjandite võistlus on edasi lükat järgmise kooliaastani, sest võistluseks kokku tulnud tööde hulk polnud küllaldaselt arvurikas.

Selleks tahet ning inspiratsiooni kõigile poetessele ning noorpoegadele!

Juhatus.

Sepp.

Loovale tööle

Hooaja viimane pidu.

Juba kolm nädalat enne pidu hakkasid meie tytarlapsed omale tualette vaatama ja poisid õppisid hoolega uusimaid tantsusamme; mõni katsus omale isegi vurre kasvatada. Aga mõni päev enne pidu saabus säält ylevalt Olymposelt käsk, et tytarlaste tualetid olgu bleu marine ja poisid ajagu vurred maha.

Nii saabus pidu just kõige suurema segaduse ajal.

Seks ajaks olid aga meie näitlejad ja kunstnikud proovel end niivõrd vormi tõstnud, et „Kontsertsaal“ ähvardas kunstist lõhkeda.

Kava alguses valmistas aga suure yllatuse tervele kuulajaskonnale kuulus Pariisi lauljanna m-lle Inez Jouglet, kandes ette hulga ilusaid laule.

Kuid peagi ilmus lavale veel teine lauljanna, kes senini oli viibinud tundmatuna kuskil algkooli nooremas klassis, ja kes pakkus nyud Pariisi kuulsusele väarikat konkurentsi. Tema „Kana synnipäev“ synnitas nii suurt furoori, et päälinna suuremad dzäss-orkestrid kavatsesid võtta seda laulukest oma kavasse tõmbenumbriks.

Kavas esinevat kolm näidendit näitasid, et meil koolis leidub kylluses häid näitlejaid, ning lagunev „Vanemuine“ ei tarvitse karta hääde näitlejate puudust.

Kaunima osa ettekannetest moodustasid mitmesugused tantsud, mis suutsid publikut kyllaldaselt kõita.

Sama hää oli ka meie orkester, mis tõsiselt konkureeris Philadelphia filharmoonia orkestriga. Orkestri pääkangelaseks peetakse tramboonimängijat, kes suure saladusekatte all oli osanud oma riista sordiini alla panna. See tegu on muusikalisest seisukohast vaadatuna väga suure tähtsusega.

Võimlemises konkureerisid omavahel alg- ning keskkooli tytarlapsed. Auhinda aga ei saanud välja anda, kuna ei suutnud keegi otsustada, kumb neist parem oli.

Prl. Muusa Jannes aga demonstreeris jällegi oma suuri võimeid viiulil, kandes ette Schuberti „Ave Maria“, ning härra Sander näitas, et võib prl. Jannes't saata igal ajal ja igal alal.

Ka keskkooli laulukoor pyydis esitada oma paremat, kuid millegi pärast kuuldus prantsuskeelse laulu sekka ka eesti-

keelseid sõnu. Kuid seda võib panna saali moonutava akustika arvele.

Kokkuvõttes peab ytlema, et kava oli kolossaalne nii siult kui ka kestvuselt.

Eeskava lõppedes siirduti vahepeäl juba moodustunud paaride kaupa „Sinisesse saali“ tantsule. Nii võis abiturientidest näha härra Pastarust tantsimas šarmantse prl. Tikenbergiga X kl. ning härra Fiskarit prl. Kurvitsaga IX kl. Teisi abiturientidest kavalere polnud saalis just palju näha. Nähtavasti ei huvitand neid tants.

Teistest võiks mainida veel prl. S. Lemm'i, kes eelistas jällegi viibida „Vestude“ õhkkonnas. Kyll pyydis siin poet V. Kõressaar oma kooli õigusi kaitsta, kuid tagajärgedest ma ei tea midgi. Härra Oselein X kl-sist eelistas aga oma klassi: tema kaaslaseks oli prl. Paulus. Härrad Kangur ja Raudsepp X-kl. arvasid siiski paremaks VIII klassi. Suurem osa pidulisi polnud end aga kellegagi sidunud, arvatavasti seepärast, et rohkem maitsta peo lõbusid.

Suure mõistatuse valmistas aga härra Bach X kl-sist: tema kaaslaseks oli keegi võluv tundmatu, keda ei osatud paigutada kuskile klassi. Sama saladuslik oli ka meie lootustandva trumboonimängija härra Niilmani partner. Prl. Gross murdis aga oma endised traditsioonid; seekord viibis ta kogu aeg sõjaväelises õhkkonnas ning tantsis temperamentselt täädikide tärina saatel.

Ka teised koolid olid tugevasti esitatud. Eriti torkas silma alles hiljuti meie koolist kolledžisse yle läinud härra Herm. Saarman; tema kaaslaseks oli veetlev prl. Jõgi „Kommest“. Mingil põhjusel nägi see paar aga kaunis sentimentaalne välja.

Suurimaks atraktsiooniks tantsupõrandal oli mineva-aastane lõpetaja Buurman oma õega, kes näitasid Londoni uuemat tantsustiili soolonumbrina, kuna nendega keegi konkureerida ei julgenud.

Yldiselt peab ytlema, et kõiki oli haaranud balliuim, mis mõnel mehel löi isegi jalad tuikuma. Igatahes seda nähet teisiti seletada ei saa, kuna all baaris oli välja kuulutatud kaitseseisukord ning sissekäik sinna kaitsevæe poolt kaitstud. Pidu oli isegi nii palju mõjunud, et polka lõppedes oli härra Klemmeril palju tegemist, enne kui ta põrandalt yles sai ja oma kadunud partnerit otsima hakkas.

Kuid sellest hoolimata asus terve pidu jumalate hoolsa valve all, ja nii mõnigi, kelle „uniforme“ oli triibuliseks kah-

vatanud või tantsu ajal hõõrumisest smokingtk's muutunud, pidi peole enneaegselt selja pöörama.

Pidu lõppes oma haripunktil kell 12, ja iga kavalier asus otsima oma väljavalitut, keda ta tahtis koju saata. Kes aga yksi jäi, sammus ikkagi lõbusalt kodu poole ega kurvastanudki, kuna viibis ikka veel peo hypnootilise mõju all. SS.

Taas kõnnin üksi.

Kas mäletad neid žeste õrnu
Neid pilke tahtmatuid ning argu,
Mis lipsasid su silmist hõbedasist,
Kui ühiseid me kõndisime radu.

Ma sinu sõnu, naeratusi püüdsin
Kui pärle, vääriskive haruldasi.
Ma kõndisin kui surematuid radu.
Kui tajusin su varju hella puudet.

Nütüd möödund kõik, ning ajamerre vajund
On mälestused hingesuve ajust.
Taas kõnnin üksi radu filosoofi
All taeva selge pilvise ning lilla.

Kui sügisõhe hajund armuvine.
Taas spliin ning valu hingen valitseman.
Sa petnud mind — nütüd purustet mu unelm:
Ma lõhut puri mornil saatusmerel.

17. mai 1934.

V. K. Kaesar.

Le premier poète estonien.

Le premier estonien et un des plus grands poètes lyriques de notre pays est Christian Jack Peterson (Kristjan Jaak Peterson). Il vecut au commencement du XIX-e siècle (de 1801 à 1822) à une époque où le nom d'estonien était méprisé ou ignoré de tous.

Sa famille était pauvre. De généreux secours lui permirent de terminer ses études à l'école secondaire de Riga.

Déjà se manifestaient ses penchants pour la science et pour la littérature. Il fréquentait alors une église suédoise et en entendant les sermons le jeune savant conçut aussitôt l'idée de composer une grammaire de cette langue. Poète, charmé par les odes et les idylles des poètes grecs et latins donne libre cours à ses sentiments et il compose ses meilleurs poèmes en 1818 à Riga et plus tard à Tartu. Son but étant que poète est d'être comme une source de lumière pour son peuple abandonné:

Le poète.

„Comme les vagues écumantes qui tombent du haut du rocher dans le vallon, comme le tonnerre qui gronde sous les nuages noirs, ainsi coule le ruisseau ardent du chant.

„Comme une source de lumière se dresse le poète honoré par ses frères. L'éclaire frappe et les bois sont calmes: le poète élève la voix, verse de sa bouche la rosée du chant et autour de lui, tranquilles comme les rochers dans la mer, les peuples écoutent.“

En 1819, l'école secondaire terminée, Chr. J. Peterson se rend à l'université de Tartu pour étudier la théologie. Mais il se brouille bientôt avec les professeurs à cause des dogmes qui y étaient enseignés. Alors le jeune étudiant entreprend un voyage à pied de Tartu à Riga et il chante un adieu sincère et douloureux à son pays natal :

„Adieu notre pays ! Je ne marcherai plus sous tes bois de bouleaux où s'entr'ouvrent les fleurs et où les oiseaux chantent à l'ombre des rameaux.

„Souvent, assis sur le bord d'un ruisseau, j'ai pensé à vous, mes chers parents !

„Quand l'aurore se lève ou quand le soleil se couche sur les genoux du grand Createur, ta tête grise revient à ma pensée, ô mon cher petit père !

„Ma mère, mon frère et ma soeur, chez-vous je m'en reviens ! Adieu notre pays ! Un jour plus beau me sourit dans la maison paternelle.“

Après ce chant il est inutile de dire que Ch. J. Peterson aimait profondément sa patrie et ses parents. „Il avait confiance dans son avenir, dans l'avenir de sa nation et de sa langue maternelle, à un moment où personne ne l'avait“, dit G. Suits en parlant de lui.

Bravant l'opinion des autres il se promenait souvent dans les rues de Riga dans le costume estonien alors méprisé par tous, bien que cela écartât de lui ses meilleurs amis.

De retour à Riga Christian Jack commença à étudier les questions philologiques en même temps qu'il gagnait sa vie en donnant des leçons. Il apprit les dialectes d'Amérique et d'Asie et publia des articles sur la langue et sur le folklore estoniens. Son principal ouvrage de ce temps est la traduction de la „Mythologie finnoise“.

Mais ce grand et pénible travail brisa bientôt la force du jeune poète et il mourut à l'âge de vingt et un ans. Il semble que Christian Jack ait prévu lui-même sa mort prématurée, car il écrit dans son poème „Le jour de Martin Luther“:

„A l'ombre de la mort s'en va bientôt le poète estonien,
Ses chants seuls resteront pour son peuple bien-aimé.“

Pendant près d'un siècle entier on l'oublia; en 1905 seulement le poète Gustaw Suits sauva son oeuvre de l'oubli et l'appréciant il dit de lui: „La flamme de sa vie brilla clairement dans les ténèbres, brilla et s'éteignit. Pendant longtemps tout resta dans l'obscurité. Le temps n'était pas favorable pour la liberté et pour le feu poétique.

Chr. J. Peterson fut notre premier poète. Les jeunes doivent conserver son souvenir dans les profondeurs de leur coeur.“

Kes võitis?

„Lumen“ nr. 1 auhinnalise mõistatuse lahenduste tasuks toimetus oli määranud Fr. Nietzsche „Vastkristlase“. Loosimisel võit langes G. Oseleinile.

Vabavärsse.

Kevad ja poeet.

Taas puhub kevadtuul mu aias suures
Ja käristab noid vaikseid kastaneid,
Mis oma harulisi rohetavaid latvu
Mu akna poole sirutavad ihas uues.

Kõik muutund on, smaragdne rohelus
Nüüd uputab maailma oma rüppe.
Ning kõikjal elu, rutt ning karg ja kihk,
Ning linnulõõr ja armastus ja ihk!

Nüüd kevad avand oma ohtra süle
Ja puistand rõõmu, laule, ilu kõikjale.
On unund leinad muistsed, hädad, valud,
Taas terve loodus piinleb kevadvalus.

Kõik rõõm ja mäng ning palav loomisihk.
On kevad taas, ning linnulõõrist kajastuvad salud
Ja tööst ning loomingust nüüd laulvad
Ka kevadtuuled, metsad, paarituvad linnud.

Mu nukrust ja mu spliini läbi lõigand
On kevadlaule ürgsed, vastsed viisid.
Kui talveunest minu hing on ärgand
Ning muistsed ihad, unelmad taas tärgand.

Ma matkan piki kevadisi metsi
Ning laulan laulu rännakust ja maanteest,
Mis kutsub mind, ta sõpra vagabundi,
Sest hulkur on poeet, ning matkur maisen orun.

Taas kutsub loodus rännakuile, teile,
Mis kaovad kaugusse, silmapiiri vinasse.
Taas valdab ihk mind saua, laante, metsade
Ning taevasina järele mu eel.

V. K. Kaesar.

VEST E.

Lõbus kevade vallutas me väikest kodumaad tänavu õige varakult ja sundis põgenema talve kõigi oma kompsudega, mitte lubades ühtegi maha jätta, kevade rõõmmu rikkuma.

Esimeste soojendavate päikesekiirtega ärkas ka terve loodus sügavast talve unest ja tärkav rohi ammutas oma esi-

mest elujõudu päikese kiirist ja äravoolavast kevadisest veest. Kõikjal, kus kevade puutus kokku me emakese maaga, jättis ta rõõmsa jälje — õitseva lille. Ei jätnud ta ka käimata puude ladvus ja puistas sealgi oma torbikust hiirekõrvakesi, mis peagi muutusid lehiks, täis värskust ja elujõudu.

Nii sammus kevade rõõmsalt läbi taimeriigi, uhke oma võidu üle, ja astus üle loomariigi värava. Siingi äratas ta kõik talveuinakust ja päikese kiired leidsid tee loomade südamesse. Mõned neist loomist, mitte suutes väljakannatada üksildast elu, läksid välja oma koopaist, otsima elukaaslast ning õhtuti võib kuulda nende kaeblikke ja kutsuvaid toone.

Loomariigist läbikäinud jäi vallatule kevadele veelgi üks kotitais seda kevadist vallatust üle. Selle kotitäie ta puistas looduse kuninga rüppe.

Kuningas, mitte toibudes üllatusest kevade varajase tuleku puhul, heitis kõrvale oma talverüüd ja alistus kutsuvale päikesele ja haljendavale murule, nii nagu Aadam alistus Evale, võttes sellelt keelatud puuvilja. Nii sai inimenegi osa kevadest ja oli rõõmus ning vallatu.

Kuid ühes kevadega rändas inimesesse ka rammetus, mis sundis teda kõrvale kalduma tööst, lesida murul ning vaadelda päikese kiirte mängu.

Iseäranis andis end rammetus tunda õppureile. Nad valitlesid ühes teistega, näisid ükskõiksetena ja muretsesid omavoliliselt endale vabu päivi, pleekimaks kuskil haljendaval aasal, eemal linna mürast ja tolmust. Kuid kõige selle kõrval nad vaatasid kartusega lähenevale kevadele silmi ja nende südameis pakitses hirm lähenevate eksamite ees, ning palusid jumalat, et see, saates neile päikest, saadaks ka tarkust ja avitaks neid nende raskes katsumises kõikvõimsate pedagoogide ees.

Koolipoiss.

Kevadvihm.

Vihm tulnud, rõskust, niiskust täis on õhk,
Ilm uppund pimedasse sügisõhe.
Nii kurb kui viimse päeva saabund õhtu,
Nii ängistav, nii rõhut, maha rusut ilm.

Mu hingen laulnud vastsed kevadtoonid.
Nüüd uppund kevadvihma sügissüngusse,
Mis matnud päikese ning taeva lilla.
Must surm on käinud üle ärgand maastiku.

Välk müristav ning hele taevast lõikus
Kui noorustuli tarmukas ning uljas
Morn sügisnukrus kevadisen ilmi
Uut kevadet nüüd sünnitas mu hingen.

13. mai 1934.

V. K. Kaesar.

Teatri ees.

Te kõik vist tunnete poisse, kes hulguvad teatri ees, kui algamas etendus. Sääl nad teenivad raha. Juhtub sõitma ette mõni sõiduk, jookseb keegi neist juurde ja avab kiiresti sõiduki ukse. Heldem mees surubki siis mõne sendise pihku.

Nad on eranditult noored; nii umbes kolmeteistkymne ja kuueteistkymne vahel. Kuid noorim neist oli Eerik: ainult kaksteist aastet ta näind. Aga ta oli uhke, et võis juba teenida raha.

Etendus oli aland — enam ei saabund sõidukeid. Poisid mängisid teatri ees „sussi“. See köitis neid ja neile meeldis, et võisid mängida rahaga, mille muretsend ise. Neid köitis see mäng, mis sundis riskima, mis pingutas meeli, ja nad tahtsid olla ise oma raha isandad. „Raha on selleks, et raisata ja lõbu sest tunda,“ arvasid nemad.

Kord viskamiseks tuli Eeriku kätte. Ta viskas kroonisega ja oli uhke, et võis seda teha, sest oli neidki, kes viskasid kiviga. Ta sihtis hoolsasti ja laskis siis hõbeda lendu. Kuid vististi vääratas käsi ja läikiv seekel langes serviti maha. Heleda kõlina saatel veeres ta asfalti mööda otse sissekäigu poole. Nyyd alles märkasid poisid, et sääl seisis uksehoidja, kes kogu aeg mängu oli jälgind. Kiire liigutusega krapsas ta maast vee-
reva raha ja kadus siis teatri kaitsvasse sisemusse, mis ligipääsmatu poistele ...

Läbi oli etendus. Eerik seisis oma kambast natuke eemal. Hoolsasti valvas ta ust, kust hakkas juba voolama rahvast. Kindlasti soovis ta avada ukse sellele, kellest räägiti, et ta on minister ja kes oli siia saabudes annud yhele poisile viiskym-
mend senti.

Juba paistiski oodatu. Eerik surus end läbi rahvahulga tema poole ja jõudis kohale ajaks, kui isanda sõiduk veeres ette. Juba tahtis Eerik haarata käepideme järgi, kui korraga nagu maa alt ilmus uksehoidja ja toore liigutusega tõukas Eeriku tänava porri. Ainult näha võis Eerik, kuis avas uksehoidja sõiduki ukse, kuis kadus sinna minister ja välगतas uksehoidja pihus läikiv hõbe.

Kaua vaatas Eerik lahkuvale sõidukile järgi. Silmad läksid tal korraga niiskeks, syda nagu tõmbus valuga kokku, hinge asus nii lõpmata tyhjus ja abitu olek ja oli tunne, nagu ei tahakski enam elada ilmas. Ge-er.

Mis tõi realism uut eesti kirjandusse?

Eesti realism tekkis 19. sajandi lõpul, mil hakkasid siingi kajastuma Lääne-Euroopa uued vaated ning moodne mõtteilm. Aeg ja üldine meeleolu olid realismi tekkimiseks soodsad. Ideelised vaated olid andnud ruumi materialistlik-realseile nii majandus-, poliitika- kui haridusalalises küsimuses, oli saanud aluse tendents kaine mõtlemisviisi ning ellusuhtumise poole. Realistlik ajavaim ilmneb juba Elisabeth Aspe väikekoodanlikku elu käsitlevais jutustisis, avaldub üha tugevama is kontuures Liivi, Kitzbergi ja Vilde esimesis ilustamata elutõelust kajastavais üritusis ning tungib teravalt esile Vilde' romaanis „Külmale maale“ 1896, mis osutub ühtlasi esimeseks eesti realistlik-naturalistlikuks romaaniks. Realistlik vool eesti kirjanduses hakkab esile tungima nüüdsest peale üha suurema jõuga ja annab rea teoseid, mis panevad aluse eesti kunstiväärtuslikule kirjandusele.

Realismi tähtsus eesti kirjanduses on määratu: nii tasapinnalt kui suuruselt on mitmed tema suurteosed aastakümnete jooksul jäänud ületamatuiks — olgu vaid nimetatud Vilde monumentaalseim, meisterliku kompositsiooniga väljapaistev ajalooline romaan „Mahtra sõda“, stiili, vormi ja psühholoogia suursaavutis „Mäeküla piimamees“, tänapäevani ületamatu karakterkomöödia „Pisuhänd“, Kitzbergi reljeefse ainekäsitlusega parim eesti tragöödia „Libahunt“, Petersoni klassiline ja monumentaalse miljöökirjeldusega väljapaistev realistlik-naturalistlik teos „Rahvavalgustaja“.

Realism laiendab tunduvalt aineala. Ta tungib sügavale reaalellu ja püüab seda kajastada. Liiv realistina loobub abstraktsest tendentsist väikekoodanliku elu vaatlemisel ning käsitleb eduga külaelu konkreetset, ilustamatult — mis on suur samm edasi. Luuleala laieneb — ilmuvad elemendid, mis on luulelised ainult realistile. Realistlik luuletaja tunneb mõnu ka kontrastidest ja dissonantsidest, ta oskab näha isegi inetuses ilu, ta leiab olevat võimaliku tuua füüsilist realismi lüürikasse ja sulatada viimased harmoonilisse kooskõlla. Kitzberg realistina annab oma külajuttudes meeldiva ning ainulaadse rahvaelupiltide seeria, milles loob lapsepõlvkodust saadud

muljed ja mälestused ümber kunstitoodeteks, milles kujutab elavais huumoririkkais värves maaelu valguse- ja varjukülgi. Draamakirjanikuna käsitleb Kitzberg lihtsat eesti külaelu 20. sajandi alul, mil asutati suure hooga ühistegelisi asutisi, mil juurdusid sotsialistlikud püüded ja äge klassivõitlus, mil toimus tumedate jõudude poolt revolutsiooni kilbi all metsikuid hirmutegusid. Ta annab realistliku pildi rahva kodusest elust, käsitleb hoopis uues valguses ajajärgu vaimset külge, usulisi vaateid, kombeid ning hingeelulisi elemente. Vilde — kriitilise realismi looja — asub sotsiaalsete probleemide kallale, püüab avaldada põrutavat, masendavat mõju, loob opositsioonilise meeoleolu, arvustab ühiskonna moraalipuudust, kirjeldab elavais värves elu väärnähtusi ja varjukülgi, annab reaalse kujutise sauniku viletsusest ja langusest, suurejoonelise pildi talupoegade seisukorrast. Peterson võtab kriitika alla seltsielu, rahvahariduse tegelased, püüab viimaseid paljastades, halli igapäevsust tagaplaaniks võttes, näidata omaaegse ühiskonnakultuuri õõnsust.

Ainealaga käsikäes elas põhjalikke uuendusi üle ka käsitlusviis ning stiil. Materjali ülehindamine, mateeria jumaldamine, vaba tahte puudumine — determinism ning sellest tingitud kuritööde vabandamine, pessimism ja viimasega paralleelselt arenev, teda ületada püüdev huumor ja koomika draamaatilisis teoseis, traagika kujunemine, arenemine psühholoogilise usutavuse piires ning hukkumise otsekohene olenevus karakterist — need on uued elemendid kirjanduses, mis sajandi lõpul esmakordselt — realismi tähe all — hakkasid kajastuma ka eesti kirjanduses ja mille suursaavutisina realism andis terve rea täiesti uudseid, omapäraseid teoseid. Kui Liiv ülemineku aja kirjanikuna muutub kõrgema seltskonnakihi elupiltide esitamisel romantiliseks, tarvitab ühes ja samas teoses kahe seltskonnakihi ümbruse ja elu kirjeldamisel kahte erinevat — üht realistlikku, teist romantikasse kalduvat käsitlusviisi, siis Kitzberg — kes seisab Liivile kõige lähemal — moodustab juba ainekst ja vormist lahutamatu terviku, mida hingestab eesti kirjanduses esmakordselt esinev lopsakas ja rahvalik huumor. Kitzbergi suureks teeneks on meisterlik ürgrahvuslikkude, tüüpäraste joonte tabamine ja fikseerimine, millele ta olustikulisis- ja karaktertragöödiais lisanduvad monumentaalsed karakterkujud ja täielise usutavuse piirides liikuv põhjendatud psühholoogia. Eesti realism saavutab suurima kõrguse Vilde kriitilises realismis. Meisterlik kompositsioon, suurepärase miljöökirjeldus, peensusteni põhjendatud psühholoogia ja viimisteldud norm — eriti „Mäeküla piimanehes“ ja novellikogus „Ju-

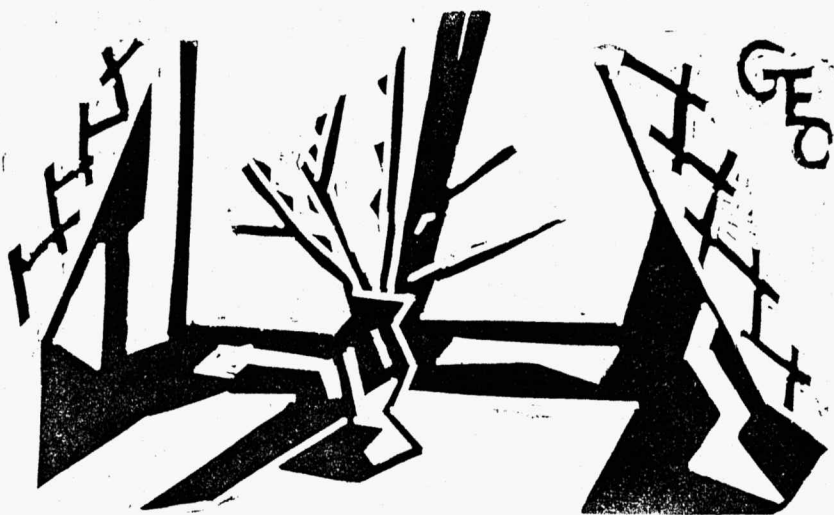
tustused“ — ning hiilgelsaavutis karakterkomöödia alal „Pisuhänd“ — need on väärtused, mida võis anda esmakordselt eesti kirjandusele — realism. Petersoni teoste vähene tegevus on hoolega ja teravalt viimisteldud. Igal sündmusel, igal sõnal ja liigutusel on oma iseloomulik tähendus. Puuduva jutulõnga ja intriigi asemele paigutab ta teravad vastuolud, mille saavutamiseks kaldub tegelaste karrikeerimisele. Vilde ja Petersoni teoseis kulmineerub negatiivne; sapilikkusega läbiimbunud ühiskonnakriitika. „Kriitilise realismi teene on, et ta teadliku kirrega eesti elu varjukülgi paljastanud, nurjatust häbistanud ja valel näokatte maha kiskunud. Viletsuseluulena on kriitiline realism rahva orjava kihi valuhääl, on laul kannatajaile. Olles ise valgustatud revolutsioonilisest vaimust, on ta rahva hinge selle võitluseõhustiku loonud, mille teravamad jooned hiljemates revolutsioonilistes sündmustes avaldusid“. (Kampmann). Ka luule alal on realism toonud käsitusviisi suhtes palju uut, esmakordset eesti kirjandusse. Need on Liivi luuletised, kus ilmneb lõikav ironia, purev sarkasm ega puudu isegi künism. Liivi luules pääsis maksvusele esmakordselt realistliku meetodi käsitus inimeste elu vaatlemisel. Ta ei jää ainult välise tõelikkuse edasiandmise juurde, vaid nõuab selle kõrval ka hingeelulist realismi, tõsist läbielamist, kirge ja tuld.

Eesti romantilise kirjanduse haliil ja elutul põhjal selgub realismi tõeline väärtus stiili alal. Realistliku külajutu autor jutustab külaelu nähteid ja sündmusi kergelt, huvitavalt, ladus rahvakeel, optimistlik ellusuhtumine ja naljarikas vestetoon, hingeline soojus, õrnus ja peensus — need on vourused, millega hiilgab realism. Vilde saavutab kõrgeima tasapinna stiili alal oma novellikogus „Jutustused“ ja romaanis „Mäeküla piimamees“. Viimases on ta jõu koondanud nii kompositsiooni kui stiililise külje viimistlemiseks. Sellega toob realism eesti kirjandusse jällegi hulga värsket verd, sellega omandab ta suurematu kuulsusesära. „Mäeküla piimamehe“ stiil pole tehtud, otsitud, sõnad voolavad loomulikult, laused hiilgavad mahlaka maakeelega ja sõnarikkusega, murdelisis vormes tundub rikkumatut maaõhku. Peterson tarvitab realismile omast värsket ja mablakat stiili, naturalistliku mõju suurendamiseks ühes külakeele maotute murdevormidega. Tingituna realismi tungist läheneda elule esinevad siin esmakordse jõurikkusega ja mahlakusega rahva igapäevase kõnekeele sugemed, stiil on vabane nud romantismi magusast, õõnsast fraseoloogiast, on eluline, tuse ja värsket ning omandanud individuaalse laadi.

Realism algatas eesti omapärase kunstiväärtusliku kirjanduse. Aineala laienes, asuti tõsielu vaatlemisele ja kirjeldami-

sele, elu väärnähtuste ja varjukülgede käsitlemisele ning viimaste teravale arvustamisele — tekkis kriitiline ja ainealine realism, kadus vastuolu elu ja kirjanduse vahel. Käsitlusviis süvenes tunduvalt usutavuse ja psühholoogilise külje esiletõmmise, hingeeluliste nähete üksikasjalise analüüsimise suunas, ühtlasi tihenes ja muutus ta tunduvalt põhjalikumaks ning täpsemaks. Realism andis terve rea monumentaalseid karakterkujusid, pani aluse eesti omapärasele olustikulisele ja karaktertragöödiale, tema aadetest kihutatuna hävines õõnes fraseoloogia, ilukirjanduslik stiil tihenes tunduvalt ning hakkas arenema mahlakuse, tuseduse ja värskuse suunas. „Realism on sündinud tungist tõeluse poole. Läbitungiva tõemeelega on ta püüdnud maailma nõnda vaadelda ja peegeldada, nagu ta on. Realismi teene on, et ta kirjanduse meie aja sotsiaalsete sihtidega ühendusse seadis. Nii on realism meile mõndagi uut, ehtsat ja kadumatut toonud, ja igasugune tuleviku luulekunst, olgu mis tahtes värviline, peab ennast tema pärijaks tunnistama. Ka kõige kõrgema fantaasia üksikud elemendid on reaailmast pärit, mille piiridest keegi ei saa üle astuda.“ (Kampmann).

M. J—s.

Linoolõige.

Kevad aknal.

* * *

Üksnes väikesed tähed taevas hulguvad,
Nendegi kiired nii värvitu-külmad.
Eemalt vaid ähmased tuled vilguvad
Nagu öö enese rähmased silmad.

Maa, mets ja taevas—kõik üks nimetu mass,
Piiri ühe alguseks ja teise lõpuks
Vaid aimata võib. Kuski kisendab kass—
See selle nimetu-värvitu tipuks.

Linna rühib tuulen kõverdatud mees.
Valgust igatseb ta — sihiks tuled ees.
Ja vaatleb, hingab valgust sõõmel suuril.

„Hei, mis sul siin asja, edasi hulkur!“
See on korra ja õiguse truu valvur!
Edasi astub mees, muie tal huulil.

P e e t e r.

Tsüklilist „Tosin mõtet läbi aasta.“

Läbi morni ja sünge pargiskeleti
Lund valget nõrgund on. Ja indigo-sina
Üle tolle pimestav-heleda lina
On laotand tähise sädeleva keti.

Õhk masendavalt karge, liikumatu, külm,
Ent puude siluetid tardund vaikus
Kui süümepiinas, on ängistavas valus.
Ja vaikne ümbrus... Oo südataalvine maailm!

Sammun pikka, somnambuulina, öist matka,
Teeta sihte, üle krudiseva lume—
Üle kõige kurva, üle nagu une.

Kuulen tasast juttu, tasast keskustelu
Kuulen sosinat ja kõike melanhoolset
Näen ümbrust, näen kaunist talveilu.

Vabalt,

Ervin Murto 1934.

Victor Coressarius.

Oo geenius, poet sa sammel õhulisil,
 Kes teri kuldseid ohtralt ümbrusesse jagad:
 Et Byron evinud puujalga mannetut,
 Et idiotot maakeelen rumal tähendab,
 Et põlgas naisi Nietzsche, ent neid siiski hindas!

Keegi.

Kes see astub tasakesi,
 kes see kaebab salakesi,
 kardab väikseid poisikesi?

Õilis ike.

Me sirgein ridaden, pilk pöördud lakke
 ja tunden mõnu,
 kuis minuteid saab palju ühtekokku,
 me kuulgem õpetuse sõnu.
 Kui leiad paberi, siis pista kähku tasku
 ja hingamisepäeva hommikul sa võta kooli astu.
 Oo, õilis ike, kasuks meile pääle surut.

GEO.

Üksinduse saar.

Sind ma otsin, oo üksindus,
 saarelt kesk lainete vahuseid harju
 Ja vaata, leian su rannaliivalt
 vindunud pedaja keerlevailt juurilt.
 Vaata mulle silmi, minu sõber;
 vaata mulle silmi ja ulata rahustav käsi:
 kuulates mere tormikat rütmi,
 tundes tuulehoo jahedust, päikese paitavat helki,
 arutan viimase siduva sõlme meie
 ja toore tormava maailma vahel.
 Viige tervisi kauguste ruttavad tuuled!
 Viige tervisi lainete valged paisuvad purjed!
 Olen leidnud enda ja Sinu — Üksinduse saarelt!

GEO.

Kevväi.

Kõvõra pedäja kõllatsilt ossilt
 sulavat lummõ sanblale satas.
 Muatsit vesi kohegi tõttas,
 uuristes lummõ salatsit ussi.
 Õhun om uutmist, hellü ja hõngu
 kevväi kand' päikese kullatsit langu.

GEO.

Õp.: „Mida värvi on magneesium?“ Ats: „Must.“ Õp.: „Natuke heledam.“ Ats: „Hall.“ Õp.: „Veel heledam.“ Ats: „Valge.“
 Õp.: „Tabavalt õige.“

Võtmemõistus Nr. 2.

Koostanud Tse-Tse.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15
 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32
 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47

I—15 Prantsuse lütseumis lahkunud korvpallituus. 16—19 Vihatud hinne õppetöös. 20—23. Keskkooli I klassi „diktaator“. 24—31. Keskkooli II klassi käsipallisuurus. 32—38. „Pudi“ eesnimi. 39—48. Hiljutine suursündmus koolielus.

I 24 40 41 35 37 46 39 41 28 19 9 46 — 8 28 5 23 45 16.
 II 33 35 24 40 42 46 19 41 39 19—34 5 26 27.—25 22 45 15 32.
 III 46 10 36 8 48 20 13 42 46 28 — 21 6 28 8.
 IV 40 3 19 2 8 28 29 11 — 38 21 47 49 2 18.
 V 20 17 43 4 23 29 12 36 31 37 —1 5 34 29 30 12 21 7 14

I Koolis demonstreeritud film. — Õpetajanna hüüdnimi.
 II Kooli parim kuulitõukaja. — Sprinter — Tallinna Keskkooli Spordiringide..... (T. K. S....)
 III Pr. lütseumi parim tantsijanna. — Spordiringi tegelase hüüdnimi.
 IV Koolipeol oodatuid „solist“. — Pr. lütseumi esimesi „viuleid“.
 V Alati oodatud tund. — Prantsuse lütseumi ujuja.

T. P. L. Kultuuriringi väljaanne.